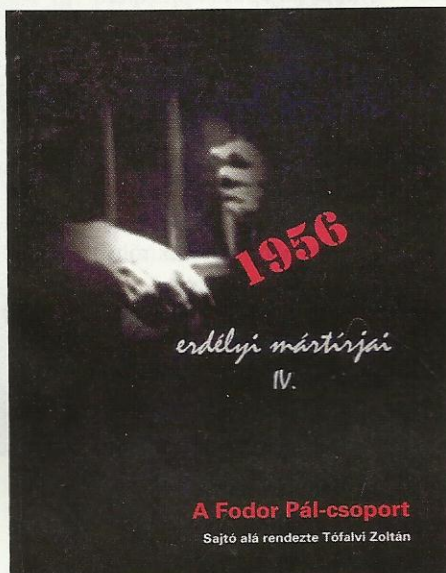


V alószínűleg nem pusztán szakmai ártalom, hogy első nekiveselkedéskor szépirodalomként olvasom a Tófalvi Zoltán által szerkesztett könyvet. Ha nem irodalomként viszonyulnék a vallatások jegyzőkönyveihez, a szöveg mögött nyilvánvalóan érzékelvén a módszeres kínzásokat, egyszerűen képtelen volnék végigolvasni. Az irodalmi abszurd olykor röhögtet, mivel az ésszerűtlenség logikáját mutatja föl, a történelmi valóság abszurditása azonban mindig fölébe kerekedik az egy-szerzős fantáziájá-téknak. A Fodor Pál-csoport kihallgatási jegyzőkönyveinek háromszáz oldalát tehát regényként is lehet olvasni; csak hogy Tófalvi az iratokat, vallomásokot nem az esztétikai hatás kedvéért, hanem a tudományos tényfeltárás végett rendezi sorba. Mégis...

Ha csupán Fodor Pál ötvenöt napos vallatásának itt közzé tett 41 jegyzőkönyvét és a tíznél több reá vonatkozó iratot folyamatosan olvassuk, egy fanatikusan elkötelezett, az erdélyi magyar kisebbségért az életét is föláldozni kész személyiség alakja és a vallatók hihetetlen embertelensége bontakozik ki, majd fokozatosan a korabeli Románia, Magyarország diktatórikus berendezkedése, az összkép nyomán pedig a győztes nagyhatalmak manipulációs technikái. A jegyzőkönyvek mindig a vallatók politikai céljait valószínűsítik meg. „Márton Áronnal közösen, kommentáltuk a rendszernek... különböző intézkedéseit... hogy Csíkszeredában több... földbirtokosnak kényszerlakhelyet jelöltek ki, nagyon nehéz sorban élnék, hogy a ...Ferenc-rendi szerzetesek ellen intézkedéseket fogantossítottak, hogy a püspök letartóztatása előtt... búcsút többé már nem engedélyeztek stb.” – Nos, mindebben az az abszurd, hogy a vallatók – mint a hatalom megtestesítői – soha nem cáfolják a kijelentett tényeket, hanem a tények megfogalmazóit kínozzák és büntetik. „Stilisztikai” megközelítésben pedig az ismétlés és fokozás eredeti módszereivel találkozunk. Egy-egy vallatás, a hivatalos feljegyzések szerint, nyolctíz órát is tartott, erről az időtartamról kéthárom oldalas jegyzőkönyvek készültek – csak halványan elképzelni tudjuk, mi történhetett ennyi idő alatt. Viszont minden alkalommal ugyanazok a kérdések ismétlődnek, hogy a vádlott zavarba jöjjön. Kezdetben csak azt ismeri el, hogy „rég magyar, nacionalista, sovínista és revizionista vagyok”, t. i. a „katolikus gimnáziumban ebben a szellemben neveltek”. A bűn tehát átfogóbbá válik, Márton Áronra és a szerzetes-tanárokra is visszaszáll, indokot adva egyéb, párhuzamos bírósági eljárásokra is. A későbbiekben már „földalatti nacionalista

## Közel múltunk elfeledett hősei



szervezkedést”, „nacionalista szubverzív szervezetet” s tulajdonképpen bármit bevallanak. Időről időre a tanúk (később többnyire vádlottak) elmondása, a cellákba épített besúgók jelentései színezik a vallatások szövegeinek monotonitását, stilisztikailag pedig végezetül betetőzi mindezt az ítéletek tárgyilagos, részrehajlást kerülő hangvétele: 25 év szigorított, 15 év, 10 év kényszermunka stb.

Ez hát a regény. Tófalvi Zoltán azonban szigorúan tudományos, tényfeltáró munkát végzett, melynek döbbenetes eredményeit (az iratok töredékét) négy vasok kötetben tette közzé. A Fodor Pál-csoporttal kapcsolatos kutatások „szövegei” a IV. könyvbe kerültek, s mivel a fő témakör ezúttal a népességsere, illetve átköltöztetés, a jelenséget történelmi perspektívában elemző, bevezető tanulmánnyal látta el, és az első, csaknem száz oldalon a harmincas-negyvenes években készült, a népességsere változatait bemutató dolgozatokat idéz. Olyan nagy jelentőségű, adatközlő írások ezek, melyek meghatározták Fodor Pál koncepcióját Erdély lehetséges jövőjéről.

Fodor Pálon kívül a „felforgatószervezetnek” még négy tagját ítélték el: Hajdu Géza, Szentmártoni Bálint, Szócs Ignác katolikus szerzeteseket és Csiha Kálmán református lelkészt. Halálos ítélet ezúttal nem született. Csak hogy a Fodor-perrel majdnem párhuzamosan három másik is zajlott, melyeknek anyagát az előző kötetekből ismerhetjük, vagyis: I. A Szoboszlai-, II. Az érmihályfalvi, III. A Dobai-csoport perrei. Keveset

tudtak egymásról, mégis voltak látható érintkezési pontok, a szálak pedig a legtöbb esetben Márton Áron felé mutatnak. A Szoboszlai-per anyagát tanulmányozva pedig kiderül: valóban jól szervezett, az egész országot, jeles román személyiségeket, katonatiszteket is bevonó akciót készítettek elő 1956. augusztus 28–29-ére, majd a magyarországi forradalom kitörése után nemzetközi keretek között képzeltek el a megvalósítást. Ám a szekuritáté már négy éve figyelte, felgöngyölítette a szervezkedést; 57 személyt ítélték el, tízet kivégeztek.

Talán ezekből a nehezen felgöngyölíthető összefüggésekből vonható le a legfontosabb következtetés: a Magyarországon olykor el-suttogott vélemény ellenében (miszerint Erdélyben nem történt semmi, ugyan sok embert, de csupán ártatlanokat börtönöztek be '56 kapcsán) bizonyítható: tudatosan és valóságos akciót készítettek elő Erdélyben, a magyar forradalmat megelőző időszakban és azzal párhuzamosan. Ezek a perek tulajdonképpen napjainkig ismeretlenek a közvélemény előtt. A Tófalvi Zoltán által feltárt sok tízezer oldalnyi anyag közzé tétele alapvető szemléletváltást jelenthet a történetírásban is. „Újra kell írni az 1950-es, 1960-as évek Romániájának egész történetét!” – állítja teljes joggal egy korábbi írásában (Korunk, 2003/6.). S talán a 20. századi magyarság történetét is – teszem hozzá. A túlélők vallomásai nyomán rekonstruálja a vallatások és a romániai börtönviszonyok Európában példátlan kegyetlenségét. „Aki a szeku átejtésével kérkedik, az hazudik...” – nyilatkozik Dobai 1991-ben. Mindezzel összefüggésben pedig akár konklúzióként is megfogalmazható: akkoriban a romániai magyarság értelmiségi elitjét gyakorlatilag lefejezték, a folyamat módszertana máig elevenen működik, Európa készséges közönyvével. (Lásd: az 1990. márciusi marosvásárhelyi pogrom magyar és cigány áldozatainak perreit.)

Kutatásait Tófalvi nem kifejezetten barátságos közegben végzi, tizenkét évi kérvényezés után jutott hozzá a dokumentumokhoz. Miért nincs visszhangja ezeknek a könyveknek? Pesten alig lelhető fel egy-egy példányuk. Az csak természetes, hogy a bulvársajtó számára Győzike műbalhéi fontosabbak efféle nemzeti érzékenykedésnél, de a közmédia is szívesebben foglalkozik a politikusok személyes csínyeivel. Mi tagadás: egy ország, egy nemzet szellemi-erkölcsi állapotának értékmérője is.

Szász László

1956 ERDÉLYI MÁRTÍRJAI IV. A FODOR PÁL-CSOPORT. SAJTÓ ALÁ RENDEZTE TÓFALVI ZOLTÁN · MENTOR KIADÓ, MAROSVÁSÁRHELY, 2010, 471 OLDAL, 4200 FT